

diskurs a transkulturní hybriditu a zda nejsou alespoň stejně zainteresovaní na problematice individua v jeho bezprostředním okolí a na pozadí proměnlivého moderního světa a tyto otázky nevnímají jen sekundárně. V každém případě však z této teorie vyšly důležité podněty, které nabádají jak k tomu, abychom evrop. lit. četli více „proti srsti“ (→četba proti srsti), tak také k tomu, abychom chápali lit. (bývalých) kolonií diferencovaněji a studovali je v jejich historických →kontextech.

Lit.: B. Ashcroft ad.: *The Empire Writes Back. Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*, Ldn 1989. — Williams/Chrisman 1996 [1993]. Části IV, V. — B. Ashcroft ad. (eds.): *The Post-Colonial Studies Reader*, Ldn 1997 [1995]. — E. Boehmer: *Colonial and Postcolonial Literature. Migrant Metaphors*, Oxford 1995. — E. Kreutzer: „Theoretische Grundlagen postkolonialer Literaturkritik“. In: Nünning 1998 [1995], s. 199–213. — Mongia 1996. — P. Childs/P. Williams: *An Introduction to Post-Colonial Theory*, Ldn 1997. Kap. 1, 2, 6. — B. Moore-Gilbert: *Postcolonial Theory. Contexts, Practices, Politics*, Ldn 1997. Kap. 1, 5. — Tent. ad. (eds.): *Postcolonial Criticism*, Ldn 1997. — Ashcroft ad. 1998. — L. Gandhi: *Postcolonial Theory. A Critical Introduction*, Edinburgh/NY 1998. — A. Loomba: *Colonialism/Postcolonialism*, Ldn 1998. — R. J. C. Young: *Postcolonialism. An Historical Introduction*, Oxford 2000 [1998].

EK

Postman, Neil (1931–2003), am. teoretik médií. — Studoval v New Yorku, nejprve působil jako učitel, od 1959 jako profesor komunikačních věd a umění, později mediální ekologie na New York University. Je autorem četných prací o souvislosti vzdělávacích systémů, vývoje médií, →mentality a sociální reality. — P. kritická →mediální teorie spočívá na předpokladu, který vychází z názoru H. A. Innise a H. M. →McLuhana, že média nejsou neutrálními nosiči informací, nýbrž vždy působí specifickým způsobem tak, že určují a proměňují kulturu. Úkolem teoretika médií je podle P. vyložit způsob, jakým jednotlivá média působí, aby bylo možné mediálně podmíněné společenské problémy adekvátně řešit. Stejně jako v dile *The Disappearance of Childhood* (Mizející dět-

ství, 1982) zkoumá P. v knize *Amusing Ourselves to Death* (Ubavit se k smrti, 1985) am. společnost elektronické doby. Jako podklad slouží historická analýza dřívějších mediálních revolucí, z nichž jako nejdůležitější fenomén před opticko-elektronickými médii je uveden knihtisk. Prostřednictvím knihtisku se prosazovaly lineárně-diskursivní formy uspořádání a myšlení, které byly založeny na koherenci a logice. Současná dominance televize však právě tyto formy odsouvá jako zastaralé a směřuje do kultury „infotainmentu“. Ten se zaměřuje výhradně na zábavu, která probíhá v iluzi vědění vytvořené nesouvislou záplavou obrazů a pseudozážitků vzdálenými realitě. — Ačkoli P. zostril pohled na mediální závislost kultury, trpí jeho analýzy zevšeobecnováním dílčích symptomů, redukováním komplexity a polemickým vzdělávacím konzervativismem.

Lit.: N. P.: *The Disappearance of Childhood*, NY 1994 [1982]. — Tent.: *Amusing Ourselves to Death. Public Discourse in the Age of Show Business*, NY 1985 (čes. *Ubavit se k smrti. Veřejná komunikace ve věku zábavy*, Pha 1999). — Tent.: *Conscientious Objections. Stirring up Trouble about Language, Technology, and Education*, NY 1988. — Tent.: *The End of Education*, NY 1995. ≈ P. Ludes: „N. P. (1931–)“. In: Heuermann/Lange 1992 [1991], s. 241–259. — D. Kloock: „Infotainment. N. P.“. In: tat./Spahr 1997, s. 99–131. — *I. Reifová: „Je to div, že jsme ještě živi“. In: *Mladá fronta dnes* (přil. *Kavárna*), 10. 9. 2005, s. I a IV.

SHei

postmoderna/postmodernismus, „postmoderna“ (p.) je označení kulturnědějinné epochy po →moderně, resp. esteticko-filozofických konceptů a kulturních konfigurací této doby. Za výchozí bod p. jsou většinou považovány umělecké, politické a mediální proměny v 60. letech 20. stol. v USA. P. bývá ne náhodou nazývána „am. internacionálou“ (A. Huyssen). Oproti tomu pojem „postmodernismus“ označuje liter. styly a kulturní jevy typické pro tuto epochu. — P. lze v mnoha ohledech považovat za pokračování a radikalizaci poznávací skepse a krize →reprezentace, které přinesla moderna. Na

druhou stranu označuje zlom a odvrát od eli-
tářského chápání umění a pojetí vědění, kte-
ré byly typické pro modernu. „Vysoká kultu-
ra“ a →populární kultura do sebe vzájemně
zasahují, mnoho menšin a →subkultur zpochy-
bňuje dominantní hodnotová měřítka
a koncepty. Všudypřítomná média spřádají
dohromady politiku a →performance a „lo-
gika pozdního kapitalismu“ (F. →Jameson)
určuje umění stejně jako komerci. Důleži-
tým vztahným bodem pro epistemologickou
krizi p. je proto odklon od osvícenského (→
osvícenství, liter. teorie) projektu uchopení
a vysvětlení světa, jehož počátky nalezneme
již v moderně. Dále se také opouštějí „vel-
ká vyprávění“ (J.-F. →Lyotard) náboženství
a vědy, která poskytovala smysl. Nahrazují
je fragmentární a předběžné modely vědění.
— Ztráta orientace, která z toho vyplývá, se
promítá i do teoretických reflexí ztráty sku-
tečnosti, jako např. do zjištění, že realita je
vytlačována a nakonec nahrazena multime-
diálními technologiemi simulace (J. →Bau-
drillard; →simulakrum), nebo že jakékoli vě-
domí dějinnosti se ztrácí v povrchní estetice
konzumní společnosti. Hodnocení tohoto vý-
voje se pohybuje od kulturně pesimistického
skepticismu (s ohledem na glajchšaltující ko-
mercializaci) až k euforickému vyhlásování
nové epochy dehierarchizace a liberalizace.
— Umělecky byla p. zachycena v bezpoč-
tu projektů od architektury (Ch. →Jencks,
R. Venturi, F. Gehry) přes výtvarné umění
(A. Warhol, J. Beuys, C. Sherman[ová]), film
(J.-L. Godard, D. Lynch) a v neposlední řadě
v lit. (Th. Pynchon, K. Acker[ová], R. Coover,
J. Fowles). Mnozí z těchto nadmíru od-
lišných umělců, kteří jsou počítáni k p., před-
vádějí provokativně či hravě inscenovanou
negaci tradovaných konceptů umění a po-
hledů na svět (*anything goes*). Vedle toho se
ukazuje být dominantním tématem diskuse
o konci umění (*nothing new*), která má část
apokalyptický, část ironický nádech. Toto
téma je reflektováno v citátovém a odkazo-
vém charakteru postmoderního umění a lit.
Oba postoje vedou k adaptaci etablovaného

→kódu a →stylu, a to formálními prostřed-
ky →parodie, plagiátu, →pastiše a koláže
(→montáž/koláž). Umělecké projekty od 60.
let 20. stol. stále častěji převáděly do praxe
názor, že ústřední umělecko-teoretické kon-
cepty (krása, pravda, autentičnost, genialita
atd.) nejsou v žádném případě transhistoric-
ky platné či transkulturně závazné. Určují je
a dále je zprostředkovávají sociální instituce
(škola, akademie, muzeum, média). Ukazuje
se tedy, že estetické soudy nejsou indiferent-
ní, nýbrž jsou zásadním způsobem ovlivně-
né →ideologií a socio-kulturními rámcovými
podmínkami. Před. film a lit. reflektují změ-
něné chápání umění spíše jako pole vhodné
k experimentování než jako instanci, v níž
lze najít smysl umění. Mnozí se tedy fantas-
tické dějové prvky, metafikční odkazy (→
metafikce), absurdní →jazykové hry a zlo-
my v rámci žánrů (→hybridní žánry). Zřejmě
je to např. v povídkách J. L. Borgese, romá-
nech Th. Pynchona či filmech P. Greenawaye
a D. Cronenberga. Novější p. díla uskuteč-
ňují tyto koncepty často multimediálně v in-
stalacích, síťových projektech, popových
„events“ atd. V popředí přitom stojí opět zá-
jem o spolupráci recipienta a o hravý rozklad
etablovaných konceptů a konvencí.

Lit.: Lyotard 1994 [1979]. — A. Huyssen/K. R. Scherpe (eds.): *Postmoderne*, Reinbek 1997 [1986]. — D. Borchmeyer: „Postmoderne“. In: *tent./Zmegač* 1994 [1987], s. 347–360. — B. McHale: *Postmodernist Fiction*, NY 1987. — Hutchcon 1996 [1988]. — M. Sarup: *An Introductory Guide to Poststructuralism and Postmodernism*, Atény 1995 [1989]. — F. Jameson: *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism*, Durham 1991. — Z. Bauman: *Intimations of Postmodernity*, Ldn 1992 (čes. *Úvahy o postmoderní době*, Pha 2002). — McHale 1992. — H. Bertens: *The Idea of the Postmodern. A History*, Ldn/NY 1995. — D. L. Madsen: *Postmodernism. A Bibliography, 1926–1994*, Amsterdam/Atlanta 1995. — T. Eagleton: *The Illusions of Postmodernism*, Oxford 1996. — St. Connor: *Postmodernist Culture. An Introduction to Theories of the Contemporary*, Oxford 1997. — Zima 1997. — Vyd. „Postmodernism“ (ed. C. Bernard) čas. *EJES* 1.2 (1997). — *T. Žilka: *Téma a styl v postmodernizme (postmodernistické aspekty prozaických textů)*, Nitra 1991. — *M. Petříček, jr.: *Úvod do současné filosofie*, Pha 1992, zejm. s. 174–188. — *Z. Neubauer: *Přímluv-*